





دانشگاه الزهراء (س)

دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته مشاوره و راهنمایی

عنوان:

بررسی ارتباط تعهد زناشویی با کیفیت رابطه در زنان شاغل (دبیر) و غیر شاغل

(خانه دار)

استاد راهنما:

دکتر زندگی پور

استاد مشاور:

دکتر پور شهر یاری

دانشجو:

مونا سفرچی تیل

اسفند ۱۳۹۱

کلیه دستاوردهای این تحقیق متعلق به

دانشگاه الزهراء (س) است.

از اساتید گرامی ام

سرکار خانم دکتر زندی پور

سرکار خانم دکتر پور شهر یاری

وجناب آقای دکتر رضائیان

و تمام کسانی که در جهت پیشبرد این پایان نامه مرا یاری کردند

سپاسگذارم.

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی ارتباط تعهد زناشویی با کیفیت رابطه در زنان دبیر و خانه دار تهرانی انجام گرفت. جامعه مورد مطالعه زنان دبیر و خانه دار متاهل و زیر ۵۰ سال تهرانی بودند. نمونه مورد نظر شامل ۹۰ دبیر زن و ۹۰ زن خانه دار بود که به گونه در دسترس از این جامعه انتخاب گردید. برای سنجش تعهد از پرسشنامه تعهد زناشویی (آدامز و جونز، ۱۹۹۷) که سه بعد تعهد شخصی، اخلاقی و ساختاری را می‌سنجد و برای کیفیت رابطه از پرسشنامه کیفیت زناشویی (باسبی، لارنس و کریستنسن، ۱۹۹۵) استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها از آزمون ضریب همبستگی پیرسون، آنالیز واریانس چند متغیره و آزمون t مستقل استفاده شد. نتایج بدست آمده نشان داد که بین تعهد زناشویی و کیفیت رابطه هم در زنان خانه دار ($r=0/80$) و هم در زنان دبیر ($r=0/31$) رابطه معناداری وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد بین مولفه‌های تعهد زناشویی (تعهد شخصی، تعهد اخلاقی و تعهد ساختاری) با نحوه آشنایی، میزان درآمد و میزان تحصیلات و بین کیفیت رابطه با میزان تحصیلات و میزان درآمد رابطه معنی‌داری وجود دارد.

یافته‌های جانبی حاکی از آن بود که بین دو گروه به لحاظ کیفیت رابطه تفاوت معناداری به نفع گروه شاغل وجود دارد (میانگین شاغلین: $0/61$ غیرشاغلین: $0/48$) و بین دو گروه به لحاظ تعهد زناشویی نیز تفاوت معناداری به نفع گروه شاغل وجود دارد (میانگین شاغلین: $0/160$ ، میانگین غیر شاغلین: $0/147$)

مهمترین پیشنهاد کاربردی این پژوهش آموزش پیشگیرانه ضابطه‌های کیفیت زناشویی به فراگیران به ویژه در سطوح دبیرستان و دانشگاه و آموزش مشاوران خانواده در راستای ارتقا کیفیت زناشویی و ثبات نظام خانواده است.

کلید واژه‌ها: تعهد زناشویی (تعهد شخصی، تعهد ساختاری، تعهد اخلاقی)، کیفیت رابطه،

زنان، دبیر، خانه‌دار

فهرست مطالب

صفحه	عناوین
۱	فصل اول: کلیات پژوهش.....
۲	مقدمه.....
۴	۱-۱ بیان مسئله.....
۷	۲-۱ اهمیت و ضرورت پژوهش.....
۹	۳-۱ اهداف پژوهش.....
۹	۱-۳-۱ اهداف اصلی.....
۱۰	۲-۳-۱ اهداف فرعی.....
۱۰	۴-۱ سوالات پژوهش.....
۱۰	۱-۴-۱ سوالات اصلی.....
۱۰	۲-۴-۱ سوالات فرعی.....
۱۱	۵-۱ تعریف متغیرهای پژوهش.....
۱۱	۱-۵-۱ تعریف نظری.....
۱۲	۲-۵-۱ تعریف عملیاتی.....
۱۳	فصل دوم: ادبیات و پیشینه پژوهش.....

مقدمه.....	۱۴
بخش اول: مبانی نظری.....	۱۴
الف) تعهد زناشویی.....	۱۴
۱-۲ تعریف تعهد زناشویی.....	۱۴
۲-۲ انواع تعهد زناشویی.....	۱۵
۱-۲-۲ تعهد به همسر (شخصی).....	۱۶
۲-۲-۲ تعهد به ازدواج (اخلاقی).....	۱۷
۳-۲-۲ تعهد اجباری (ساختاری).....	۱۸
۳-۲ مدل‌های مرتبط با تعهد زناشویی.....	۲۰
۱-۳-۲ مدل فسخ و پیوستگی زناشویی.....	۲۰
۲-۳-۲ مدل سرمایه گذاری.....	۲۱
۳-۳-۲ مدل سه جزئی.....	۲۳
۴-۳-۲ مدل دیالکتیک (منطقی).....	۲۴
۴-۲ شباهت‌ها و تفاوت‌های مدل لوینگر، روزبولت و جانسون.....	۲۵
۱-۴-۲ شباهت‌ها.....	۲۵
۲-۴-۲ تفاوت‌ها.....	۲۶
۵-۲ نظریه استرنبرگ.....	۲۷

- ۲-۶ عوامل مرتبط با تعهد زناشویی..... ۲۸
- ۲-۶-۱ ویژگی‌های فردی..... ۲۸
- ۲-۶-۲ ویژگی‌های زوج‌ها..... ۲۹
- ۲-۶-۳ ارتباط..... ۳۳
- ۲-۶-۴ عوامل محیطی..... ۳۴
- ۲-۶-۵ دل‌سردی نسبت به ازدواج..... ۳۵
- ۲-۶-۶ آسان‌گیری جنسی..... ۳۶
- ۲-۶-۷ هم‌خانگی پیش از ازدواج..... ۳۶
- (ب) کیفیت رابطه..... ۳۸
- ۲-۷ تعریف کیفیت رابطه و تفاوت آن با رضایت و سازگاری زناشویی..... ۳۸
- ۲-۷-۱ رضایت زناشویی..... ۴۰
- ۲-۷-۲ سازگاری زناشویی..... ۴۱
- ۲-۸ ابعاد کیفیت رابطه..... ۴۲
- ۲-۸-۱ ارتباط و مدیریت تعارض..... ۴۲
- ۲-۸-۲ حمایت بین همسری..... ۴۲
- ۲-۸-۳ نزدیکی احساسی دو طرفه..... ۴۳
- ۲-۸-۴ شهوانیت و تمایلات جنسی..... ۴۳

- ۴۳.....۵-۸-۲ احترام و کنترل
- ۴۴.....۹-۲ نظریه‌های تبیین‌کننده کیفیت زناشویی
- ۴۴.....۱-۹-۲ نظریه لیوایز و اسپنیر
- ۴۵.....۲-۹-۲ نظریه مارکس
- ۵۲.....۳-۹-۲ نظریه مبادله اجتماعی نای
- ۵۶.....بخش دوم: پیشینه پژوهش
- ۵۶.....مقدمه
- ۵۶.....۱۰-۲ تحقیقات انجام شده در داخل کشور
- ۵۹.....۱۱-۲ تحقیقات انجام شده در خارج کشور
- ۶۳.....۱۲-۲ فرضیه‌های تحقیق
- ۶۳.....۱-۱۲-۲ فرضیه‌های اصلی
- ۶۳.....۲-۱۲-۲ فرضیه‌های فرعی
- ۶۴.....فصل سوم: روش‌شناسی پژوهش
- ۶۵.....مقدمه
- ۶۵.....۱-۳ طرح پژوهش
- ۶۵.....۲-۳ جامعه آماری
- ۶۶.....۳-۳ نمونه تحقیق

۴-۳	روش نمونه‌گیری.....	۶۶
۵-۳	متغیرهای پژوهش.....	۶۶
۶-۳	ابزار جمع آوری داده‌ها.....	۶۶
۱-۶-۳	پرسشنامه تعهد زناشویی (DCI).....	۶۷
۲-۶-۳	پرسشنامه کیفیت رابطه (RDAS).....	۶۹
۷-۳	روش اجرای پژوهش.....	۷۱
۸-۳	روش تجزیه و تحلیل داده‌ها.....	۷۱
۷۲	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل.....	
	مقدمه.....	۷۳
۱-۴	بخش اول: آمار توصیفی.....	۷۴
۲-۴	بخش دوم: آمار استنباطی.....	۸۱
۹۳	فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری.....	
	مقدمه.....	۹۴
۱-۵	بحث و نتیجه‌گیری.....	۹۴
۲-۵	محدودیت‌های پژوهش.....	۱۰۲
۳-۵	مسائل و دشواری‌های پژوهش.....	۱۰۲
۴-۵	پیشنهادها.....	۱۰۳

۱-۴-۵ پیشنهادهای پژوهشی.....۱۰۳

۲-۴-۵ پیشنهادهای کاربردی.....۱۰۳

فهرست منابع و مآخذ.....۱۰۵

-منابع فارسی.....۱۰۵

-منابع انگلیسی.....۱۰۷

فهرست نگاره‌ها:

نگاره (۱-۲) ترکیب رومانتیک.....۴۸

نگاره (۲-۲) ترکیب وابستگی فاصله‌ای.....۴۹

نگاره (۳-۲) ترکیب جدایی.....۵۰

نگاره (۴-۲) ترکیب همبستگی متعادل.....۵۱

نگاره (۵-۲) ارتباط زوج-محور.....۵۲

فهرست جداول:

- جدول (۱-۳) نتایج مربوط به پایایی آزمون تعهد زناشویی و مولفه‌های آن ۶۹
- جدول (۲-۳) نتایج مربوط به پایایی آزمون کیفیت رابطه ۷۱
- جدول (۱-۴) بررسی توصیفی گروههای سنی در دو گروه غیر شاغل و شاغل به تفکیک ۷۴
- جدول (۲-۴) بررسی توصیفی گروههای نحوه آشنایی با همسر در دو گروه غیرشاغل و شاغل به تفکیک ۷۵
- جدول (۳-۴) بررسی توصیفی گروهها بر حسب تعداد فرزند در دو گروه غیر شاغل و شاغل به تفکیک ۷۶
- جدول (۴-۴) بررسی توصیفی گروهها بر حسب میزان تحصیلات در دو گروه غیر شاغل و شاغل به تفکیک ۷۷
- جدول (۵-۴): بررسی توصیفی گروه شاغل بر حسب میزان درآمد ۷۸
- جدول (۶-۴): بررسی توصیفی متغیر کیفیت رابطه در دو گروه غیر شاغل و شاغل به تفکیک ۷۹
- جدول (۷-۴): بررسی توصیفی مولفه های تعهد زناشویی (تعهد شخصی، تعهد اخلاقی و تعهد ساختاری) در دو گروه غیر شاغل و شاغل به تفکیک ۸۰
- جدول (۸-۴): همبستگی بین متغیرهای کیفیت رابطه و تعهد زناشویی در زنان متأهل (شاغل و غیر شاغل) ۸۱

جدول شماره (۹-۴): همبستگی بین متغیرهای کیفیت رابطه و تعهد

زناشویی در زنان متأهل غیر شاغل (خانه دار).....۸۲

جدول شماره (۱۰-۴): همبستگی بین متغیرهای کیفیت رابطه و

تعهد زناشویی در زنان متأهل شاغل (دبیر).....۸۳

جدول شماره (۱۱-۴): جدول اطلاعات مربوط به شاخص های اعتباری

آزمون واریانس چند متغیره بطور کلی.....۸۵

جدول (۱۲-۴): تحلیل واریانس چند متغیره رابطه بین مولفه های

تعهد زناشویی (تعهد شخصی، تعهد اخلاقی و تعهد ساختاری) با سن، میزان

تحصیلات، نحوه آشنایی، تعداد فرزندان و میزان درآمد.....۸۶

جدول (۱۳-۴): بررسی رابطه بین کیفیت رابطه و متغیرهای جمعیت شناسی

(سن، میزان تحصیلات، نحوه آشنایی، تعداد فرزندان و میزان درآمد).....۸۷

جدول (۱۴-۴): آزمون t مستقل جهت بررسی تفاوت دو گروه

(شاغل و غیر شاغل) به لحاظ کیفیت رابطه.....۸۸

جدول (۱۵-۴): آزمون t مستقل جهت بررسی تفاوت دو گروه

(شاغل و غیر شاغل) به لحاظ تعهد زناشویی بطور کلی.....۸۹

جدول (۱۶-۴): آنالیز واریانس چند متغیره بررسی تفاوت مولفه های تعهد زناشویی

(تعهد شخصی، تعهد اخلاقی و تعهد ساختاری) در دو گروه شاغل و غیر شاغل.....۹۱

جدول (۱۷-۴): آنالیز واریانس چند متغیره تفاوت مولفه های تعهد زناشویی

(تعهد شخصی، تعهد اخلاقی و تعهد ساختاری) در دو گروه به تفکیک.....۹۱

فهرست نمودارها:

- نمودار(۱-۴): خط پراکنش مربوط به کیفیت رابطه و تعهد زناشویی
در زنان متأهل غیر شاغل (خانه دار).....۸۳
- نمودار(۲-۴): خط پراکنش مربوط به کیفیت رابطه و تعهد زناشویی
در زنان متأهل شاغل (دبیر).....۸۴
- نمودار(۳-۴): تفاوت دو گروه زنان شاغل و غیر شاغل به لحاظ کیفیت رابطه.....۸۹
- نمودار(۴-۴): تفاوت دو گروه زنان شاغل و غیر شاغل به لحاظ کیفیت رابطه.....۹۰

فهرست پیوست‌ها:

- آزمون کیفیت رابطه (RDAS).....۱۱۱
- آزمون تعهد زناشویی (DCI).....۱۱۳

فصل اول

کلیات پژوهش

مزلو^۱ (۱۹۵۴) پیشنهاد کرد که افراد تمایل دارند که خواسته‌های شخصی‌شان را بر اساس سلسله مراتب نیازها^۲ برآورده کنند. سلسله مراتب نیازها، شامل نیازهای اساسی برای زنده ماندن تا نیاز به خودشکوفایی^۳ می‌شود. سومین نیاز در سلسله مراتب مزلو (۱۹۵۴) نیاز به تعلق داشتن و احساس عشق و صمیمیت است. این نیاز شامل عشق^۴ و رابطه صمیمی و نزدیک می‌شود. اگر این نیاز برآورده نشود، فرد احساس تنهایی خواهد کرد و قادر به حرکت به سمت برآوردن سطوح دیگر سلسله مراتب نیازها نخواهد بود (سیبلی^۵، ۲۰۱۰).

در بحث پیرامون اهمیت عشق، چپمن^۶ (۲۰۱۰) بیان می‌کند که عشق، مهمترین و گیج‌کننده‌ترین واژه در زبان انگلیسی است. هم متفکران سکولار و هم متفکران مذهبی موافقند که عشق نقش مرکزی در زندگی بازی می‌کند. هزاران کتاب، ترانه، مجله و فیلم با این واژه پر شده‌اند. سیستم‌های فلسفی و الهی بسیاری برای عشق، جایگاه برجسته‌ای قائل شده‌اند و روانشناسان نیز نیاز به عشق را نیاز عاطفی نخستین می‌دانند (سیبلی، ۲۰۱۰).

ازدواج یکی از بنیادهای تقریباً جهان‌شمول بشری است و هیچ بنیادی این چنین صمیمانه افراد بشر را تحت تاثیر قرار نداده است. درصد بسیاری از افراد در مراحل از زندگیشان وارد روابط صمیمانه می‌شوند، آمارهای اخیر راجع به گرایشهای زناشویی که توسط دفتر سرشماری ایالات متحده^۷ (۲۰۰۷) منتشر شده است بیانگر این واقعیت است که در سال ۲۰۰۴، اکثر امریکایی‌ها حداقل یکبار ازدواج

۱-Maslow
۲-hierarchy of needs
۳-self-actualization
۴-love
۵-D.Scott Sibley
۶-Chapman
۷-u.s.census

کرده‌اند. طبق این گزارش ۷۴٪ مردان و زنان آمریکایی در سن ۳۵ سالگی و ۹۵٪ در سن ۶۵ سالگی متاهل اند (به نقل از دونکان^۱، ۲۰۱۱).

طبق گزارش سازمان ثبت احوال ایران در سال ۸۷۴۷۹۲،۱۳۹۰ فقره ازدواج در مقایسه با ۸۹۱۶۲۷ فقره ازدواج سال ۱۳۸۹ به ثبت رسیده است و در همان سال ۱۴۲۸۴۱ فقره طلاق نیز به ثبت رسیده که رشدی ۷ درصدی داشت ه است (سایت سازمان ثبت احوال ایران^۲، ۱۳۹۰).

وندنبرگ^۳ (۲۰۰۰) منافع بسیاری برای ازدواج بیان می‌کند. از دیدگاه او ازدواج فقط یک رابطه‌ی قانونی نیست، در بیشتر فرهنگ‌ها ازدواج بیانگر یک پیمان مقدس در حضور یک جمع مذهبی است. چون ازدواج یک پیمان است منجر به ایجاد یک ارتباط معنوی بین زوج‌ها می‌شود. ازدواج همچنین نیاز همه‌ی انسانها به نزدیکی جسمی و عاطفی به دیگری را برآورده می‌کند. ازدواج همراهی همیشگی فراهم می‌کند و رفتارهای سالم را تقویت می‌کند. وندنبرگ (۲۰۰۰) توضیح می‌دهد که افراد متاهل بیشتر عمر می‌کنند، کمتر بیمار می‌شوند و سریعتر بهبود می‌یابند. افراد متاهل رفتارهای پرخطر کمتری نشان می‌دهند و کمتر از افسردگی و سایر بیماری‌های روانشناختی رنج می‌برند. افراد متاهل همچنین شادترند، از خوشبختی بیشتری لذت می‌برند و از نظر اقتصادی وضع بهتری دارند (وندنبرگ، ۲۰۰۰؛ به نقل از سیبلی، ۲۰۱۰).

تا کنون در عمده بحث‌هایی که برای تعریف ازدواج سالم وجود داشته، باور بر این است که در واحدهای زناشویی قوی عناصر زیر موجود است: صمیمیت^۴، تعهد^۵، ارتباط عاطفی، مهارت‌های حل تعارض و معنویت^۶ (شروود، ۲۰۰۸). فهمیده شده است که تعهد زناشویی بین همسران یک پیش‌بینی کننده مهم برای ازدواج‌های رضایت‌بخش و پایدار است، تعهد مادام‌العمر به ازدواج، وفاداری نسبت به همسر خویش، ارزش‌های اخلاقی قوی، احترام نسبت به همسر خویش به عنوان بهترین دوست و تعهد

۱-Duncan

۲-www.sabteahval.ir

۳-Vandenbergh

۴-intimacy

۵-commitment

۶-sperituality

نسبت به وفاداری جنسی از ویژگی‌های ازدواج‌های رضایت‌بخش با عمری بیش از ۲۰ سال هستند (لیندزی، الیوت و هیوی^۱، ۲۰۰۷).

۱-۱ بیان مسئله:

تعهد زناشویی، نقش مهمی را در موفقیت یا شکست ازدواج بازی می‌کند. اذعان به اینکه بعضی زوج‌های ناراضی در ازدواجشان باقی می‌مانند و اینکه بعضی زوجها که بطور معقول راضی هستند گاهی ازدواجشان را ترک می‌کنند، باعث شده تا محققان برای درک و تفسیر کیفیت و پایداری ازدواج، توجهشان را بطور مساوی بر تعهد و رضایت^۲ متمرکز کنند (آماتو، ۲۰۰۷؛ روزبلت، کولسن، کیچنر و کلارک، ۲۰۰۶؛ به نقل از گیورتز و همکاران^۳، ۲۰۰۹).

تمام روابط در دوره‌هایی از پستی و بلندی به پیش می‌روند. اما سوالی که باقی می‌ماند این است که چرا بعضی از روابط باقی می‌مانند در حالی که بعضی به پایان می‌رسند؟

بر طبق نظریه اتکای متقابل^۴ (کلی، ۱۹۷۹؛ کلی و تیبوت، ۱۹۷۸؛ روزبلت و ونلانگ، ۱۹۹۶ و تیبوت و کلی، ۱۹۵۹) مردم در جهت افزایش پاداش‌ها و کاهش هزینه‌ها^۵ عمل می‌کنند و اینکه روابط پاداش‌دهنده رضایت‌بخش‌تر هستند. این چهارچوب پیشنهاد می‌کند که وابستگی و تعهد به یک رابطه به مقدار زیادی تابعی از مقدار رضایت‌بخش بودن رابطه است (روزبلت، ۱۹۸۳؛ روزبلت و بووک، ۱۹۹۳). این نظریه همچنین شامل مفهوم کیفیت جایگزین‌ها^۶ در توضیح وابستگی است و اینکه درک کیفیت پایین جایگزین‌ها احتمالاً منجر به افزایش وابستگی به رابطه می‌شود (به نقل از گیورتز، سگرین و هانزال، ۲۰۰۹).

۱-Lindsey, Elliot, Huei

۲-satisfaction

۳-Givertz, Segrin, Hanzal

۴-interdependent theory

۵-rewards & costs

۶-quality of alternatives

شاید یکی از فاکتورهای بسیار مهم که ازدواج را از سایر روابط متفاوت می‌سازد، نوع تعهد مربوط به آن است. ورود به یک تعهد جدی، یکی از فرصت‌های منحصر به فردی است که ازدواج فراهم می‌آورد. این سطح نیرومند از تعهد، ازدواج را از دیگر روابط صمیمی مجزا می‌کند (آدامز و جونز^۱، ۱۹۹۷؛ به نقل از پاول^۲، ۲۰۰۹).

تعهد دلیل اصلی ماندن در ازدواج علی‌رغم نوسان در رضایت است. رابینسون و بلانتون^۳ (۱۹۹۳) ادعا می‌کنند که زوج‌ها تعهد را به عنوان یک جنبه حیاتی در توانا ساختن آنها برای ایستادگی موفقیت‌آمیز در ازدواج شناسایی کردند. آنها انتظار دارند که ازدواج‌هایشان تداوم یابد و به طلاق به عنوان یک گزینه فکر نمی‌کنند.

سونسون و تراهوگ^۴ (۱۹۸۵) سوالی مطرح کردند مبنی بر اینکه، چرا زوج‌ها ازدواج می‌کنند و متاهل باقی می‌مانند؟ فرض آنها تعهد بود، تعهد به شخص یا به ازدواج به عنوان یک سنت. آنها فرضیه سازی کردند که زوج‌هایی که عمدتاً به ازدواج به عنوان یک سنت متعهدند به طور خاص عشق کمتر و مشکلات بیشتری نسبت به کسانی که اساساً به یکدیگر به عنوان شخص متعهدند، بیان خواهند کرد. داده‌های این مطالعه به طور جزئی فرضیه آنها را تایید کرد. زوج‌های متعهد به یکدیگر نسبت به زوج‌های متعهد به سنت ازدواج مشکلات کمتری داشتند. یافته‌های آنها نشان داد که تعهد شخصی^۵ رو به افزایش بین یک زوج، رابطه‌ی فعالتر و رضایت‌بخش‌تری ایجاد می‌کند. آنها همچنین عشق متقابل بیشتری را در ازدواج‌های با تعهد به همسر در مقایسه با ازدواج‌های با تعهد نسبت به سنت ازدواج یافتند (دونکان، ۲۰۱۱).

داشتن روابط زناشویی رضایت‌بخش می‌تواند منجر به پیشرفت‌های حیرت‌آور فردی و خانوادگی شود و فقدان چنین رابطه‌ای می‌تواند زخم‌ها و صدمه‌هایی را ایجاد کند که شاید سالها التیام نیابد.

۱-Adams & Jones

۲-Powell

۳-Rabinson & Blanton

۴-Swensen & Trauhauge

۵-personal commitment